

ПОДАТКИ В СИСТЕМІ ЦЕНТРАЛЬНИХ БАНКІВ

Постановка проблеми. Аналіз центральних банків країн світу є одним з найважливіших кроків на шляху до вдосконалення банківської системи України в цілому та налагодження тісних взаємин з країнами у розрізі обміну досвідом та подальшого співробітництва з метою підвищення економічного зростання та інтеграції в ЄС.

Аналіз останніх досліджень. Питаннями, пов'язаними з діяльністю центрального банку, займалися такі вітчизняні вчені, як В. Ющенко, В. Стельмах, А. Гальчинський, В. Міщенко та інші. Тема є багатогранною, і тому залишається ще багато невисвітлених питань, одним з яких є оподаткування центральних банків.

Невирішені раніше частини загальної проблеми. Висвітлюються питання особливості оподаткування Національного банку України, Національного банку Республіки Білорусь та Національного банку Російської Федерації.

Метою дослідження є порівняння принципів оподаткування центральних банків країн СНД.

Згідно зі ст. 2 Закону України “Про Національний банк України” (далі – Закон) Національний банк України (НБУ) є центральним банком країни, особливим центральним органом державного управління, юридичний статус, завдання, функції, повноваження і принципи організації якого визначаються Конституцією України, Законом України “Про Національний банк України” та іншими законами України.

НБУ не відповідає за зобов'язаннями органів державної влади, а органи державної влади не відповідають за зобов'язаннями НБУ, крім випадків, коли вони добровільно беруть на себе такі зобов'язання. НБУ може відкривати свої установи, філії та представництва в Україні, а також представництва за її межами.

НБУ забороняється надавати прямі кредити як у національній, так і в іноземній валюті на фінансування витрат Державного бюджету України (ст. 54 Закону).

Відповідно до ст. 51 НБУ підзвітний Президенту України та Верховній Раді України в межах їх конституційних повноважень, що означає:

- призначення на посаду та звільнення з посади Голови НБУ Верховною Радою України за поданням Президента України;
- призначення та звільнення Президентом України половини складу Ради НБУ;
- призначення та звільнення Верховною Радою України половини складу Ради НБУ;
- доповідь Голови НБУ Верховній Раді України про діяльність НБУ;
- надання Президенту України та Верховній Раді України двічі на рік інформації про стан грошово-кредитного ринку в державі.

НБУ обслуговує кошти Держбюджету і місцевих бюджетів, які консолідовані на єдиному казначейському рахунку [14, с. 154].

НБУ веде рахунок Держказначейства України без оплати і нарахування відсотків (ст. 42 Закону).

Відповідно до ст. 5 одержання прибутку не є метою діяльності НБУ. НБУ за підсумками року у разі перевищення кошторисних доходів над кошторисними витратами, затвердженими на поточний бюджетний рік, вносить до Держбюджету України наступного за звітним року позитивну різницю на покриття дефіциту бюджету, а перевищення витрат над доходами відшкодовується за рахунок Держбюджету України наступного за звітним року.

Сума прибутку, який підлягає сплаті до Держбюджету України, розраховується як сума отриманого прибутку за мінусом коштів, використаних на фінансування капітальних інвестицій та створення фондів [14, с. 156; 13, с. 143].

Відповідно до ст. 5 Закону формування фондів та резервів НБУ на покриття фінансових ризиків, пов'язаних із виконанням його функцій, здійснюється згідно з положенням, що затверджується Радою НБУ.

Згідно зі ст. 72 НБУ сплачує податки відповідно до законів України з питань оподаткування.

Відповідно до ст. 70 в частині руху коштів Державного бюджету України, аналізу виконання кошторису фінансову перевірку НБУ здійснює Рахункова палата.

Таблиця 1

Розрахунок суми прибутку Національного банку України, що підлягає перерахуванню до Держбюджету України за період 2002-2005 рр., млн. грн.*

Показник	2002 р.	2003 р.	2004 р.	2005 р.
Прибуток до розподілу за звітом про фінансові результати	260	567	1717	1686
Формування фондів НБУ	(129)	(45)	(60)	(43)
Перевищення кошторисних доходів над кошторисними витратами за підсумками поточного року, що підлягає перерахуванню до Держбюджету України,	131	522	1657	1643
у тому числі перерахування авансом прибутку до бюджету	(43)	(502)	(1280)	(578)
Зобов'язання з перерахування прибутку до бюджету	88	20	377	1065

* Джерела: Річний звіт Національного банку України за 2005 рік, с. 156; Річний звіт Національного банку України за 2004 рік, с. 143; Річний звіт Національного банку України за 2003 рік, с. 128.

У квітні та червні 2004 року НБУ перерахував до Держбюджету України 20 млн. грн. стосовно прибутку за 2003 рік. У січні-лютому 2005 року НБУ перерахував до Держбюджету України 363 млн. грн. стосовно зобов'язань з перерахування прибутку за 2004 рік [13, с. 143]. У 2005 році НБУ перерахував до Держбюджету залишок суми перевищення доходів над витратами за 2004 рік у сумі 377 млн. грн. Протягом 2006 року на виконання Закону України "Про Державний бюджет України на 2006 рік" НБУ перераховано до

Держбюджету України 643 млн. грн. як частину зобов'язань з перевищення доходів над витратами за 2005 рік [14, с. 156].

Податки, збори та інші платежі, що сплатив НБУ, у 2003 році склали 2 млн. грн. [13, с. 146], у 2004 році – 7 млн. грн., у 2005 році – 8 млн. грн. [14, с. 159], тобто в середньому за даний період – 0,41 % прибутку НБУ.

За період 2002-2005 рр. діяльність НБУ була спрямована на виконання його основної функції – забезпечення стабільності гривні. Грошово-кредитна політика НБУ в 2002-2004 рр. здійснювалась відповідно до Основних засад грошово-кредитної політики на 2002-2004 рр. У 2003 році, проводячи грошово-кредитну політику, діяльність НБУ була зорієнтована на підтримку стабільності валютного курсу та стримування інфляційних процесів, які після дефляційних тенденцій протягом попереднього року відновились переважно внаслідок виникнення певного напруження на ринку з цукром та продуктами перероблення зерна. У 2004 році акцент був зроблений на забезпечення попиту на гроші з боку суб'єктів господарювання та підтримання прискорених темпів економічного зростання. В умовах уповільнення темпів економічного зростання та посилення інфляційних ризиків грошово-кредитна політика НБУ протягом 2005 року була спрямована на протидію процесам зростання цін та створення умов для належної кредитної підтримки процесів економічного розвитку.

Розглянемо центральний банк Республіки Білорусь.

Відповідно до п. 1, 2 Уставу Національного банку Республіки Білорусь (РБ) Національний банк Республіки Білорусь (НБРБ) є центральним банком Республіки Білорусь (РБ) і здійснює свою діяльність згідно з Конституцією, Банківським кодексом, законами, нормативно-правовими актами Президента та Уставом Національного банку РБ.

Згідно з п. 11 Уставу Національного банку РБ НБРБ є самостійним в своїй діяльності в межах повноважень, наданих Конституцією, Банківським кодексом, Уставом, іншими законодавчими актами РБ.

Відповідно до ст. 24 Банківського кодексу РБ НБРБ підзвітний Президенту РБ, що означає:

- затвердження Президентом РБ Статуту НБРБ змін і (або) доповнень, що вносяться в нього;
- призначення Президентом РБ з відома Ради Республіки Національного збору РБ Голови і членів Правління НБРБ, звільнення їх з посади з повідомленням Ради Республіки Національного збору РБ;
- визначення Президентом РБ аудиторської організації для проведення аудиторської перевірки діяльності НБРБ;
- затвердження Президентом РБ річного звіту НБРБ з урахуванням аудиторського висновку і розподілу прибутку НБРБ.

Згідно зі ст. 25 Банківського кодексу РБ отримання прибутку не є метою діяльності НБРБ.

Відповідно до п. 12 Уставу Національного банку РБ НБРБ консультує, кредитує і виконує функції фінансового агента Уряду РБ, місцевих виконавчих і розпорядчих органів з питань виконання республіканського і місцевого бюджетів. Згідно з п. 16 цього ж документа НБРБ організовує розрахункове і касове обслуговування Мінфіну, Головного державного казначейства Мінфіну та його територіальних органів, Міністерства оборони, Міністерства внутрішніх справ,

його територіальних органів і підвідомчих юридичних осіб, Комітету державного контролю та його органів, Комітету з матеріальних резервів при Раді Міністрів РБ, Державного комітету закордонних військ, його територіальних органів і підвідомчих юридичних осіб, Державного центру безпеки інформації при Президенті РБ.

Згідно зі ст. 44 Банківського кодексу РБ та п. 42 Уставу Національного банку РБ прибуток НБРБ утворюється в результаті здійснення ним діяльності відповідно до Банківського кодексу та інших актів законодавства РБ. НБРБ передає в дохід республіканського бюджету частину прибутку в розмірі, встановленому законом про бюджет РБ на черговий фінансовий (бюджетний) рік, а решту частини прибутку використовує для збільшення (створення) уставного, резервного та інших фондів НБРБ.

Відповідно до п. 40 Уставу Національного банку РБ резервний фонд є одним із джерел забезпечення витрат. Відрахування до резервного фонду НБРБ здійснюються від прибутку за звітний рік, який залишається в його розпорядженні після перерахування в дохід республіканського бюджету частки прибутку у розмірі, встановленому законом про бюджет РБ на черговий фінансовий (бюджетний) рік. Розмір резервного фонду необмежений.

Згідно з п. 36 Уставу Національного банку РБ уставний фонд НБРБ призначений для забезпечення діяльності і виконання обов'язків НБРБ. Відповідно до п. 37 того ж документа уставний фонд НБРБ формується за рахунок прибутку, цільових надходжень, коштів республіканського бюджету та інших джерел, не заборонених законодавством.

Згідно з п. 45 Уставу Національного банку РБ видатки НБРБ включають: видатки на виплату відсотків по кредитах, депозитах; видатки за користування коштами на рахунках Міністерства фінансів і фінансових управлінь (відділів) місцевих виконавчих і розпорядчих органів, а також організацій, які фінансуються із бюджету; комісійних видатків по операціях з цінними паперами і операціях на валютному ринку; видатків по оплаті праці його службовців; інших видатків, пов'язаних зі здійсненням діяльності НБРБ.

Відповідно до ст. 45 Банківського кодексу РБ покриття збитків НБРБ, понесених в результаті його діяльності, проводиться за рахунок резервного фонду НБРБ.

Таблиця 2

**Розподіл прибутку Національного банку Республіки Білорусь
за період 2002-2005 рр., млн. біл. руб.***

Показник	2002 р.	2003 р.	2004 р.	2005 р.
Доходи	104221,1	119229,9	128112,5	190920,9
Чисті відрахування в резерви	4977,8	864,3	11787,1	17234,0
Відрахування до республіканського бюджету	13976,5	16819,2	4423,5	19725,7
Прибуток звітного року	13976,5	16819,2	1105,9	4931,4

* Джерела: Звіт про прибутки і збитки Національного банку Республіки Білорусь на 1 січня 2004 року, Звіт про прибутки і збитки Національного банку Республіки Білорусь на 1 січня 2006 року.

Аналізуючи дані (табл. 2), ми бачимо, що доходи НБРБ з кожним роком зростали і в 2005 р. склали 190920,9 млн. біл. руб., що на 83,19 % більше ніж у 2002 р. Частка чистих відрахувань в резерви скоротилась більше ніж у 6,5 разів з 4,78 % у 2002 р. до 0,72 % у 2003 р., а за період 2004-2005 рр. піднялась і стала більш-менш сталою і склала у 2004 р. 9,20 %, а у 2005 р. – 9,03 %. Частка відрахувань до республіканського бюджету, навпаки, за період 2002-2003 рр. істотних коливань не зазнала: 13,41 % – у 2002 р., 14,11 % – у 2003 р., але різко скоротилась у 2004 р. до 3,45 % і майже у 3 рази збільшилась у 2005 р. – 10,33 %.

На збільшення уставного та інших фондів НБРБ у 2002 р. було виділено 13,41 %, у 2003 р. – 14,11 %, у 2004 р. – 0,86 %, у 2005 р. – 2,58 %. Також можна зауважити, що у 2002 р. і у 2003 р. частка відрахувань до республіканського бюджету дорівнювала частці, яку було виділено на збільшення уставного та інших фондів НБРБ.

З вищенаведеного матеріалу можна зробити висновок, що за період 2002-2005 рр. в країні склалась нестабільна економічна ситуація, тому НБРБ проводив гнучку економічну політику, спрямовану на макроекономічну і монетарну стабілізацію. І в 2006 році, як і в попередні роки, дії НБРБ спрямовані на дотримання принципів грошово-кредитної політики, основою якої є створення умов для забезпечення стійкості білоруського рубля, його купівельної спроможності і курсу щодо іноземних валют, розвитку і зміцнення банківської системи, забезпечення ефективного, надійного і безпечного функціонування платіжної системи.

Відповідно до п. 46 Уставу Національного банку РБ та ст. 43 Банківського кодексу РБ НБРБ та його підрозділи звільняються від сплати всіх податків, зборів та мита (включаючи гербові та митні).

Згідно зі ст. 37 Банківського кодексу РБ НБРБ не відповідає за зобов'язаннями Уряду РБ. Уряд РБ не відповідає за зобов'язаннями НБРБ, за винятком випадків, передбачених законодавчими актами РБ. Голова Правління НБРБ є членом Уряду РБ.

Відповідно до ст. 57 Банківського кодексу РБ НБРБ згідно із законодавством РБ виконує функції фінансового агента Уряду РБ щодо обслуговування державного боргу РБ.

Згідно зі ст. 69 Банківського кодексу РБ НБРБ має право за узгодженням з Президентом РБ створювати організації, необхідні для забезпечення своєї діяльності. Організації НБРБ діють на підставі статутів, затверджених в порядку, встановленому Статутом НБРБ. Відповідно до п. 47 Уставу Національного банку РБ прибуток організацій НБРБ, що є юридичними особами, підлягає оподаткуванню відповідно до законодавства РБ.

Згідно із ст. 51 Банківського кодексу РБ для виконання своїх функцій НБРБ може відкривати представництва в іноземних державах.

Відповідно до п. 89 Уставу Національного банку РБ аудиторська перевірка діяльності НБРБ здійснюється щорічно аудиторською організацією, яку визначає Президент РБ.

У розвитку банківської системи РБ у 2001-2005 рр. збереглась дворівнева структура. Перший рівень – НБРБ, другий – універсальні і спеціалізовані банки, небанківські кредитно-фінансові та інші організації. Загальна направленість

розвитку структури банківської системи РБ – орієнтація на ринкові принципи функціонування.

Розвиток НБРБ припускає уточнення статусу НБРБ, вдосконалення його взаємодії з іншими республіканськими органами державного управління, банками та кредитними організаціями, підприємствами і населенням країни. Уточнення статусу НБРБ проходитиме в напрямку підвищення його самостійності, незалежності та відповідальності в розробці та проведенні єдиної державної грошово-кредитної політики, в здійсненні функцій і вирішенні задач центрального банку країни.

Вдосконалення взаємодії НБРБ з республіканськими органами державного управління зорієнтовано на підвищення узгодженості і скоординованості грошово-кредитної політики, її важливих інструментів з іншими складовими економічної політики, що реалізується органами державної влади РБ і спрямованої на ефективне вирішення завдань соціально-економічного розвитку країни.

Основою відносин НБРБ з банками і небанківськими кредитно-фінансовими організаціями є формування нормативної бази, регламентуючої їх діяльність, посилення нагляду і контролю за їх функціонуванням. Економічні відносини НБРБ з банками і небанківськими кредитно-фінансовими організаціями спрямовані будуватись на ринкових принципах, що припускає обмеження пільг і преференцій, наданих окремим банкам (а в подальшому – відмова від них), а також надання банкам однакових умов доступу до інструментів грошового ринку.

Відносини НБРБ з підприємствами спрямовані будуватись на основі розвитку системи моніторингу і аналізу підприємств, що була заснована в НБРБ на початку 2000 р. Система моніторингу включає проведення оперативного і незалежного аналізу діяльності організацій (підприємств) реального сектора економіки і використання його результатів при розробці і проведенні НБРБ єдиної державної грошово-кредитної політики, а також при здійсненні ним інших функцій центрального банку країни. Система моніторингу повинна розвиватись завдяки вдосконаленню методологічного, методичного, кадрового, організаційного, технічного та інформаційного забезпечення, зорієнтованого на світові стандарти.

Вдосконалення відносин НБРБ з населенням повинно здійснюватись в напрямку підвищення транспарентності його діяльності. Це знайде своє вираження у систематичному розгорнутому інформуванні населення за допомогою засобів масової інформації і спеціально надрукованих інформаційних матеріалів про цілі і завдання, найважливіші заходи грошово-кредитної політики, а також про підсумки їх реалізації.

Детермінуючими для розвитку банківської системи є: динаміка ВВП та його структура; динаміка та ефективність інвестицій в основний капітал; стан торгового та платіжного балансу; бюджетно-податкова політика; розмір дефіциту Державного бюджету та ступінь участі НБРБ в його фінансуванні; інституційні перетворення в економіці; рівень і динаміка інфляції, валютного курсу, ринкових відсоткових ставок та їх передбачуваність [7].

Розглянемо Центральний банк Російської Федерації (Банк Росії) (БР).

Згідно із ст.1 Федерального закону Російської Федерації “О Центральном банке Российской Федерации (Банке России)” статус, цілі діяльності, функції і повноваження БР визначаються Конституцією Російської

Федерації, Федеральним законом “О Центральном банке Российской Федерации (Банке России)” та іншими федеральними законами Російської Федерації (РФ). БР є юридичною особою.

Відповідно до ст. 2 Федерального закону РФ “О Центральном банке Российской Федерации (Банке России)” держава не відповідає за зобов’язаннями БР, а БР – за зобов’язаннями держави, якщо вони не прийняли на себе такі зобов’язання або якщо інше не передбачено законодавством. БР здійснює свої видатки за рахунок своїх доходів.

Згідно із ст. 3 Федерального закону РФ “О Центральном банке Российской Федерации (Банке России)” отримання прибутку не є метою діяльності БР.

Відповідно до ст. 5 вищевказаного закону БР підзвітний Державній Думі Федерального Збору (ДДФЗ) РФ, де ДДФЗ:

- призначає на посаду і звільняє з посади Голову БР за поданням Президента РФ;
- призначає на посаду і звільняє з посади членів Ради директорів БР за поданням Голови БР, узгодженого з Президентом РФ;
- направляє і відкликає представників ДДФЗ в Національну банківську раду в межах своєї квоти;
- розглядає основні напрямки єдиної державної грошово-кредитної політики і приймає відповідні рішення;
- розглядає річний звіт БР та приймає за ним рішення;
- приймає рішення про перевірку Рахунковою палатою РФ фінансово-господарської діяльності БР, його структурних підрозділів та установ. Рішення має бути прийняте тільки на підставі пропозиції Національної банківської ради;
- проводить парламентське слухання про діяльність БР за участю його представників;
- проводить слухання доповідей Голови БР про діяльність БР.

Згідно із ст. 11 Федерального закону РФ “О Центральном банке Российской Федерации (Банке России)” прибуток БР визначається як різниця між сумою доходів від банківських операцій і доходів від участі в капіталах кредитних організацій і видатками, пов’язаними із здійсненням БР своїх функцій.

Відповідно до ст. 22 Федерального закону РФ “О Центральном банке Российской Федерации (Банке России)” БР не має права надавати кредити Уряду РФ для фінансування дефіциту Федерального бюджету, купувати державні цінні папери при їх первинному розміщенні, за винятком тих випадків, коли це передбачено федеральним законом про Федеральний бюджет. БР не має права надавати кредити для фінансування дефіцитів бюджетів державних позабюджетних фондів, бюджетів суб’єктів РФ та місцевих бюджетів.

Згідно із ст. 23 Федерального закону “О Центральном банке Российской Федерации (Банке России)” кошти Федерального бюджету та державних позабюджетних фондів зберігаються в БР, якщо інше не встановлено федеральними законами. БР без стягування комісійної винагороди здійснює операції з коштами Федерального бюджету, державних позабюджетних фондів, бюджетів суб’єктів РФ і коштами місцевих бюджетів, а також операції з обслуговування державного боргу РФ і операції із золотовалютними резервами.

Відповідно до ст. 26 цього ж закону після затвердження річної фінансової звітності БР Радою директорів БР перераховує до Федерального бюджету 50 % фактично отриманого за підсумками року прибутку, що залишився після сплати податків і зборів відповідно до Податкового кодексу РФ. Залишок прибутку БР перераховується Радою директорів до резервів і фондів різного призначення. Податки і збори сплачуються БР та його організаціями відповідно до Податкового кодексу РФ. Для здійснення своїх функцій БР може відкривати представництва на територіях іноземних держав (ст. 55). БР є органом, який координує, регулює та ліцензує організацію розрахункових, в тому числі клірингових, систем в РФ. БР встановлює правила, форми, терміни і стандарти здійснення безготівкових розрахунків (ст. 80). Згідно із ст. 81 вищезазначеного закону БР здійснює міжбанківські безготівкові розрахунки через свої установи.

Згідно із ст. 19 Федерального закону “О Счетной палате Российской Федерации” Рахункова палата РФ здійснює перевірки фінансово-господарської діяльності БР, його структурних підрозділів та установ.

Таблиця 3

**Розподіл прибутку Центрального банку Росії
за період 2002-2005 рр., млн. руб.***

Показник	2002 р.	2003 р.	2004 р.	2005 р.
Фактичний прибуток за підсумками року	49885	37287	19146	81940
Податки і збори, сплачені із прибутку БР	40	30	45	54
Перерахування до Федерального бюджету (ст. 26 ФЗ)	24923	29806	15281	40943
Прибуток, що залишився в розпорядженні банку, всього:	24922	7451	3820	40943
Із нього спрямовано:				
- до резервного фонду;	11465	3427	1757	35959
- на покриття збитків, що виникли за підсумками діяльності БР у 1998 р.;	12461	3726	1910	3346
- до Соціального фонду	996	298	153	1638

* Джерела: Годовой отчет Банка России за 2003 год, с. 157; Годовой отчет Банка России за 2004 год, с. 154; Годовой отчет Банка России за 2005 год, с. 191.

Аналізуючи інформацію (табл. 3), можна сказати, що податки і збори БР у 2002, 2003, 2005 роках склали 0,08 % від фактичного прибутку за підсумками року, а в 2004 році – 0,24 %. Стосовно перерахувань до Федерального бюджету, то у 2002, 2005 роках вони склали майже 50 % прибутку, а у 2003, 2004 роках – близько 80 %. Збільшення процента перерахування (до 80 %) у 2003-2004 рр. пояснюється призупиненням 1 ч. ст. 26 Федерального закону “О Центральном банке Российской Федерации (Банке России)” і встановленням законами про бюджет на 2004, 2005 роки відсоткової ставки перерахування до Федерального бюджету на рівні 80 %. Прибуток, що залишився в розпорядженні банку, склав у 2002, 2005 роках майже 50 %, а у 2003, 2004 роках – тільки 20 % (з тієї ж самої причини). Стосовно розподілу прибутку, що залишився в розпорядженні банку, то за період 2002-2005 рр. до резервного фонду було спрямовано 46 % прибутку, на покриття збитків – 50 %, до Соціального фонду – 4 %.

За 2005 рік залишки коштів Федерального бюджету на рахунках БР, включаючи кошти Стабілізаційного фонду, збільшилися в 2,1 раза і наприкінці року склали 1905,2 млрд. руб. Доходи консолідованого бюджету РФ за 2005 рік склали 7611,6 млрд. руб., видатки – 5941,4 млрд. руб.

Заборгованість Мінфіну Росії БР станом на 01.01.2006 склала 253,8 млрд. руб. і скоротилась в порівнянні з 01.01.2005 на 45,6 млрд. руб. (на 15,2 %). Скорочення заборгованості Мінфіну Росії БР відбулось за рахунок погашення Мінфіном Росії відповідно до Федерального закону “О Федеральном бюджете на 2005 год” облігацій федерального займу, векселів Мінфіну, заборгованості Мінфіну, яка виникла в результаті перерахування Україною, Республікою Молдова і Республікою Вірменія у 1996-1998 рр. коштів на рахунки Мінфіну щодо обліку доходів Федерального бюджету, призначених для погашення заборгованості цих держав БР по технічних кредитах, а також проведення БР операцій прямого продажу державних цінних паперів із портфеля БР [4, с. 19].

Зменшення кількості клієнтів (на 16,3 % за 2005 рік, на 14,7 % за 2004 рік), які не є кредитними організаціями, пов'язано з передачею касового обслуговування виконання бюджетів бюджетної системи РФ Федеральному казначейству (ФК) та переходом бюджетних установ, фінансованих із Федерального бюджету, бюджетів суб'єктів РФ та бюджетів муніципальних утворень, що входять до складу суб'єктів РФ на обслуговування до органів, що виконують відповідний бюджет, включаючи органи ФК, відповідно до законодавства РФ [4, с. 110].

Згідно із законодавством РФ операції з коштами бюджетів всіх рівнів здійснювались БР на безоплатній основі [4, с. 112].

Діяльність БР у сфері державних фінансів у 2005 р. здійснювалась шляхом продовження координації грошово-кредитної і бюджетної політики, врегулювання заборгованості Мінфіну Росії БР, обслуговування рахунків бюджетів всіх рівнів бюджетної системи РФ, вдосконалення нормативної бази, взаємодії з ФК та його територіальними органами у частині сприяння завершенню реалізації Концепції функціонування єдиного рахунку ФК Мінфіну РФ щодо обліку доходів і коштів Федерального бюджету, підготовки до введення з 01.01.2006 касового обслуговування виконання бюджетів бюджетної системи РФ ФК [4, с. 122].

З метою реалізації Концепції функціонування єдиного рахунку ФК Мінфіну РФ щодо обліку доходів і коштів Федерального бюджету органами ФК в 2005 році проводилась централізація операцій із здійснення видатків і доходів бюджетів всіх рівнів бюджетної системи РФ у безготівковій формі на рівні управлінь ФК [4, с. 123].

У 2005 році велика увага приділялась заходам, пов'язаним з формуванням умов для введення єдиної валюти Союзної держави Росії і Білорусії. Координація цієї роботи в частині компетенції центральних банків здійснюється Міжбанківською валютною радою (МВР) БР і НБРБ. У 2005 році на засіданнях МВР була підписана Угода про співпрацю між БР і НБРБ у сфері банківського нагляду і Угода між БР і НБРБ про організацію інформаційного обміну і підготовку кадрів у сфері протидії легалізації (відмиванню) доходів, отриманих злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму [4, с. 137].

Висновки. В досліджуваних країнах СНД функціонує дворівнева банківська система: центральний банк і банки. Центральні банки у цих країнах мають статус юридичної особи і підзвітні в Україні Президенту та Верховній Раді, в Білорусії – Президенту, в Росії – ДДФЗ. Отримання прибутку не є метою діяльності центральних банків України, Білорусії та Росії. НБУ і БР сплачує податки та збори на загальних підставах. НБРБ звільнений від сплати всіх податків, зборів і мита. Стосовно прибутку, то НБУ після формування фондів перераховує залишок прибутку до Держбюджету України. Причому робить це авансовими платежами протягом року, а залишок суми перераховує після закриття звітного року. НБРБ спочатку перераховує до республіканського бюджету частину прибутку в розмірі, встановленому законом про бюджет на черговий фінансовий рік, а залишок суми використовує для збільшення уставного, резервного та інших фондів. БР перераховує до Федерального бюджету 50 % фактично отриманого за підсумками року прибутку, а залишок прибутку перераховується до резервів і фондів різного призначення.

НБРБ консультує, кредитує і виконує функції фінансового агента Уряду Білорусії, місцевих виконавчих і розпорядчих органів з питань виконання республіканського і місцевого бюджетів. А бюджетні кошти України і Росії зберігаються відповідно на рахунках НБУ та БР, обслуговування яких проводиться без нарахування відсотків та комісійних. Але в Росії відбувається передача касового обслуговування виконання бюджетів Федеральному казначейству та перехід бюджетних установ, фінансованих із бюджету, на обслуговування до органів, що виконують відповідний бюджет, включаючи органи Федерального казначейства. Стосовно фінансової перевірки, то в НБУ і в БР її здійснює Рахункова палата, в НБРБ – аудиторська організація, яку визначає Президент.

З вищевикладеного матеріалу можна зробити висновок, що економічна і політична ситуація у кожній країні відрізняється, і тому застосовуються різні підходи до оподаткування НБУ, БР і НБРБ. Але головна функція центральних банків залишається постійною – підтримка стабільності національної валюти, і у зв'язку з цим банки проводять гнучку грошово-кредитну політику.

Список літератури

1. Банківський кодекс Республіки Білорусь // Кодекс банківський від 25.10.2000 № 441-3.
2. Годовой отчет Банка России за 2003 год.
3. Годовой отчет Банка России за 2004 год.
4. Годовой отчет Банка России за 2005 год.
5. Звіт про прибутки і збитки Національного банку Республіки Білорусь на 1 січня 2004 року, затверджений Наказом Президента Республіки Білорусь від 12.07.2004 № 324.
6. Звіт про прибутки і збитки Національного банку Республіки Білорусь на 1 січня 2006 року, затверджений Наказом Президента Республіки Білорусь від 05.05.2006 № 297.
7. Концепція розвитку банківської системи Республіки Білорусь на 2001-2010 роки, затверджена Наказом Президента РБ від 28.05.2002 № 274.
8. Основні напрямки грошово-кредитної політики Республіки Білорусь на 2006 рік, затверджені Наказом Президента Республіки Білорусь від 21.12.2005 № 608.
9. О Счетной палате Российской Федерации: Федеральный закон от 11.01.95 № 4-ФЗ.
10. О Центральном банке Российской Федерации (Банке России): Федеральный закон от 10.07.2002 № 86-ФЗ.
11. Про Національний банк України: Закон України від 20.05.99 № 679-XIV.
12. Річний звіт Національного банку України за 2003 рік.
13. Річний звіт Національного банку України за 2004 рік.

14. Річний звіт Національного банку України за 2005 рік.

15. Устав Національного банку Республіки Білорусь, затверджений Указом Президента РБ від 13.06.2001 № 320.
Отримано 13.11.2006

Кондратюк, І.В. Податки в системі центральних банків [Текст] / І.В. Кондратюк // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : збірник наукових праць. - Суми : УАБС НБУ, 2007. - Вип. 19. - С. 303-316.